

Заняття №1.

Тема. Цивільна правоздатність і цивільна дієздатність. Обсяг цивільної правосуб'єктності неповнолітніх

Пригадайте!

1. Які правовідносини називають цивільними?
2. Наведи приклади цивільно-правових відносин у повсякденному житті.

Цивільне право регулює майнові відносини, в основі яких лежить право власності, а також особисті немайнові права (право на честь, гідність, захист ділової репутації, особистого життя, авторство на твори літератури, науки, мистецтва тощо). При виникненні цивільних правовідносин потрібна певна досягнута згода між її учасниками. Щоб захистити свої цивільні права, потрібне окреме звернення до відповідних органів.

1. Цивільна правоздатність і цивільна дієздатність

Правоздатність — здатність особи мати юридичні права й обов'язки. Цивільна правоздатність виникає в момент народження фізичної особи.

У сучасному світі всі люди мають правоздатність. Крім того, жодна людина не може навіть за власним бажанням відмовитися від правоздатності. Правоздатність невід'ємна від особи, не залежить від віку, професії, статі й інших обставин. Вона не може передаватися іншим особам. Правоздатність не вимагає від особи ніяких дій, людина користується нею пасивно.

Дієздатність - можливість особи своїми діями набувати юридичних прав і обов'язків. Вона вимагає від особи цілеспрямованих дій — підписання документів, узяття на себе відповідальності тощо.

Коли людина купує товар у магазині, бере певні речі в оренду або гроші в борг, здійснює обмін речами, вона особисто приймає рішення про ці дії — обирає певний товар, здійснює обмін, визначає доцільність оренди тощо. При цьому людина оцінює наслідки своїх дій, намагається передбачити можливі наслідки. Для цього необхідні певний рівень життєвого досвіду, знання. Саме тому обсяг дієздатності фізичної особи суттєво залежить від її віку. Цивільна правоздатність і цивільна дієздатність становлять правосуб'єктність особи. До складу правосуб'єктності належить також **здатність особи нести юридичну відповідальність** — **деліктоздатність**.

2. Обсяг цивільної правосуб'єктності неповнолітніх

Закон передбачає поступове зростання рівня цивільної дієздатності особи.

Малолітня особа — особа віком менше, ніж 14 років.

Неповнолітня особа — особа віком від 14 до 18 років.

Малолітня особа має *часткову дієздатність* — вона самостійно може здійснити лише дрібні побутові правочини: придбати хліб, жувальну гумку чи газету тощо. Будь-які інші правочини від імені та в інтересах дитини здійснюють її батьки або особи, які їх замінюють, вони ж несуть відповідальність за шкоду, завдану малолітньою дитиною.

Неповнолітня особа має *неповну дієздатність*. Вона може самостійно здійснювати дрібні побутові правочини, розпоряджатися власними доходами — заробітком, стипендією чи іншими доходами. У цьому віці особа має право самостійно відкрити свій банківський рахунок і розпоряджатися коштами, які знаходяться на ньому. Інші правочини неповнолітні здійснюють за згодою своїх батьків. У той же час закон передбачає, що за наявності достатніх підстав суд може обмежити право неповнолітніх розпоряджатися своїм заробітком чи іншими доходами. Розширення прав завжди пов'язане з підвищенням відповідальності — неповнолітні у віці з 14 до 18 років зобов'язані з власного доходу відшкодовувати завдану ними шкоду.

Повна цивільна дієздатність в Україні настає з 18 років. **Цивільний кодекс України** передбачає випадки, коли повна цивільна дієздатність настає раніше від настання повноліття. Так, повну цивільну дієздатність особа отримує, якщо до настання 18 років вона в установленому законом порядку укладає шлюб, якщо її реєструють батьком чи матір'ю дитини. Також повна цивільна дієздатність може бути надана неповнолітній особі, яка уклала трудовий договір або почала займатися підприємницькою діяльністю. У двох останніх випадках, якщо батьки заперечують надання неповнолітнім повної

цивільної дієздатності, можливе звернення до суду, який і приймає рішення, ураховуючи передусім інтереси дитини.

Рівні цивільної дієздатності

Дієздатність	Вік	Дії, які особа може здійснювати самостійно	Інші права	Відповідальність за завдану шкоду (цивільно-правова відповідальність)
Часткова	до 14 років	виключно дрібні побутові правочини	усі інші угоди укладають батьки або особи, які їх замінюють, від імені дитини	відповідальність несуть батьки або особи, які їх замінюють
Неповна	14-18 років	дрібні побутові угоди, розпоряджатися власною зарплатою, стипендією, іншими доходами, відкривати банківський рахунок і розпоряджатися коштами з нього	мають право укладати будь-які угоди за згодою батьків або осіб, які їх замінюють	відповідальність несуть самостійно (зарплата, стипендія) або власною працею, якщо коштів недостатньо – відповідають батьки або особи, які їх замінюють
Повна	з 18 років або достроково у випадках, передбачених законом	будь-які дії		відповідальність несуть самостійно

Законодавство передбачає можливість обмеження дієздатності особи й навіть визнання особи недієздатною. Обмеження дієздатності передбачено у випадку, коли особа зловживає алкоголем, наркотиками, азартними іграми та внаслідок цього ставить себе або свою сім'ю в складне матеріальне становище. Особа може бути визнана недієздатною, якщо вона внаслідок психічної хвороби не може розуміти значення своїх дій або керувати ними. Рішення про обмеження дієздатності особи або визнання її недієздатною приймає суд. Якщо особа зловживає алкоголем чи наркотиками, суд може обмежити дієздатність. У цьому випадку особа позбавляється права розпоряджатися майном і коштами; самостійно вона може здійснювати лише дрібні побутові правочини, усі інші дії особа повинна здійснювати під контролем спеціально

призначеного піклувальника. Коли особа не усвідомлює своїх дій — є психічно хворою, — суд може взагалі **визнати її недієздатною**, тоді від її імені діє призначений опікун.

Строк дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною визначається судом, але не може перевищувати двох років.

(Джерело: ст.110-113 Наровлянський О. Д. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Грамота, 2017. – 192 с.)

Питання для самоконтролю.

1. Що таке правоздатність, дієздатність та деліктоздатність?
2. Чим відрізняється цивільна правоздатність від цивільної дієздатності?
3. Що становить правосуб'єктність особи?
4. Яка особа називається малолітньою, а яка неповнолітньою?
5. Визначте рівні дієздатності, що встановлені цивільним законодавством?